

Temat lekcji: Społeczeństwo polskie w czasie okupacji

Zagadnienie: Wieś podczas okupacji niemieckiej

Relacja Eugenii Chmielewskiej zarejestrowana w formie audio przez Annę Wylegałą w 2010 roku w Orli, sygnatura AHM_1873

Fragment audio: „Niemieckie porządki” (1 min 31 s)

Wprowadzenie

Eugenia Chmielewska urodziła się 20 lipca 1931 w Orli na Podlasiu. Jej rodzice posiadali własne gospodarstwo rolne. Ojciec, Grzegorz Piotrowski, po wojnie przez wiele lat był sołtysiem. Z okresu przedwojennego Eugenia Chmielewska zapamiętała wiele szczegółów dotyczących życia codziennego.

W 1938 roku Eugenia Chmielewska rozpoczęła naukę w polskiej szkole powszechnej. Podczas okupacji sowieckiej uczęszczała do szkoły, w której językiem nauczania był białoruski, później uczyła się w szkole zorganizowanej przez niemieckich okupantów. Po wyzwoleniu kontynuowała naukę w polskiej szkole, ukończyła trzyletnią szkołę zawodową o profilu handlowym w Bielsku Podlaskim oraz zaoczne liceum w Białymstoku. W 1952 roku wyszła za mąż i zamieszkała w Łomży. Po kilku latach wróciła z rodziną do Orli, gdzie pracowała jako księgowa.

W poniższym fragmencie Eugenia Chmielewska opowiada o poczynaniach Niemców w Orli w czasie okupacji.

Transkrypcja nagrania

Eugenia Chmielewska: Niemcy od razu tutaj, gdzie u nas ten park... To tam był taki plac targowy, tam stały kramy takie żydowskie, budy. I dokoła to tam było tam wybrukowane. I tam kto co miał, przywoził i sprzedawał. Po prostu taki plac targowy był. [...] Oni od razu to zlikwidowali. Te wszystkie budy... [...] Nie pamiętam dokładnie, kiedy oni tą targowicę tam znieśli, tylko pamiętam, że zaorali tam i zasiana była wyka początkowo. I ogrodzili takim małym płotkiem z takim... To było pierwsze, co oni zrobili. Zaorali i zasiali, i zrobili czysto. [...] Ulice wybrukowali. Gdzie były niebrukowane, wybrukowali ulice. Chodniki nie poukładali, tylko ponasypywali jakimś takim żwirem... [...] Całą drogę

do Bielska wybrukowali to Niemcy. To znaczy, Niemcy – Niemcy zarządzali, a ludzie nasi... Mój teść pracował na drodze. Ludzie szarawarek [szarwark] taki odrabiali, taki obowiązkowy... Każdy, kto miał konia, miał ileś tam dni tam odpracować. To wozili tam i ziemię, i kamienie. I kamieni trzeba było ileś tam zawieźć. Było tak nałożone. Trzeba było na polach nabierać kamieni. Ale porobili porządek. I ulice porobili, wszystkie wybrukowali, i chodniki. I do Bielska wybrukowali drogę. To za okupacji zrobili. Niemcy to byli gospodarzni.

Pytania do materiału źródłowego

1. Jak myślicie, dlaczego Niemcy zlikwidowali targowisko?
2. Kto pracował przy uporządkowaniu rynku i budowie dróg?
3. Czy była to praca płatna czy darmowa?
4. Do czego zobowiązani byli pracownicy zatrudnieni przy brukowaniu rynku i ulic?
5. Jak wam się wydaje, dlaczego Niemcy mogli tak zorganizować pracę i szybko uporządkować rynek oraz wybrukować ulice i drogi?

Pełna relacja dostępna jest na stronie <https://relacjebiograficzne.pl/demo/audio/504-eugenia-chmielewska>.